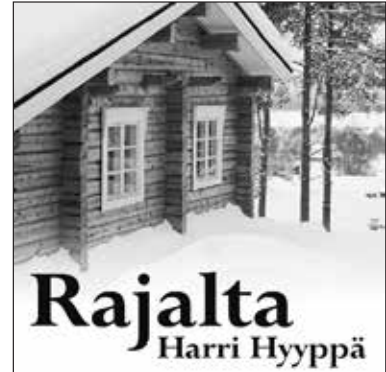

Harri Hyyppä

Fragmentteja katoavasta yhteisöllisyydestä

Yhteisöllisyydestä on tullut ajan sana. Sen kuulee puheessa toistuvasti. Ajan merkkinä voimme samalla panna merkille rinnakkaisilmion, jatkuvan erilaistumisen ja yksilöllisyyden korostumisen. Yhteisöllisyyspuhetta sävyttää erityisesti sen kaipuu ja kokemus sen puuttumisesta. Kuin olisi jokin arvokas ja merkityksellinen katoamassa.

Yhteisöllisyys nauttii tavallaan yleistä ja laajaa kannatusta. Sitä pidetään selvänä ja tärkeänä asiana, mutta samalla siitä on tullut oman aikamme arvoitus, jolle kiihkeästi etsimme sisältöä. Mutta mitä tiedämme ja ymmärrämme yhteisöllisyydestä?

Yhteisöllisyys ei ole yksi asia. Se ei ole myöskään yksi ulottuvuus, vaan kirjo, joka avautuu moneen suuntaan. On varhaista ja myöhäistä, inspiroivaa ja latistavaa, monenlaista. Jokainen yhteisö on ainutlaatuinen. Yhteisöllisyyden olemus ja monimielisyys ajaa myös kirjoittamaan fragmentaarisesti.

Therapeia juhlii jo 60-vuotista työtään. Se on ollut merkittävä yhteisöllisyyden edustaja ja kantaja suomalaisen psykoterapian ja psykoanalyysin alalla. Elävästi on jäänyt omaan mieleeni se tunnelma ja intohimo, joka aikaan Oulussa alkaneen opintopiirin työskentelyä kannatteli.

Sen ajan puhe oli erilaista. Filosofia, psykoanalyysi ja teologia kulkivat vielä rinnakkain ja rikastivat toisiaan. Kirjaan tähän kuin merkkinä muutaman tuon ajan julkaisun viidenkym-

menen vuoden takaa: Aarne ja Martti Siirala (1960): Elämän ykseys; Aarne Siirala (1962): Sairauden sanottava: tutkielma terapiasta ja profetiasta; Martti Siirala: Peruskatsomustemme merkityksestä lääketieteessä; Aarne Siirala (1968): Jumalallinen inhimillisyys. Otsikoista voi tavoittaa jotakin ajan hengestä.

Aika ja ympäristö värittävät ymmärrystämme, mutta eivät silti määrää sitä, mitä ihminen on. Psykoanalyttiset yhteisöt ovat pitkään keskittyneet yksilön mielen ja sielunelämän tutkimiseen ja erittelyyn. Mutta missä kulkee tuo raja yksilön ja yhteisön välillä, vai onko sitä lainkaan olemassa? Myös yksilö kantaa omaa ja ainutlaatuista yhteisöllisyyttään. Tietoisuus ympäristöstä on samalla osa itseyyttä.

Yksilö ja yhteisö eivät ole vapaita toisistaan, vaan paremminkin rakentuvat ja kasvavat toisistaan ja toistensa kautta. Yhteisö elää minussa ja minä sekä toiset minät taas erilaisissa yhteisöissä. Toiseus rakentuu monista meille tuntemattomista tekijöistä. Tuntematon voi ilmaantua palvelijanamme.

Yksilö ja yhteisö rakentuvat molemmat siitä, mitä ne ovat, mutta myös siitä, mitä ne eivät ole ja mikä jää sivuutetuksi. Kun ajattelemmme itseyden ja minuuden rakentumista, niin myös toisaalla yhteisötasolla sivuutetuksi tullut voi seurausvaikutuksillaan olla yksilölle kohtalokas.

Yhteisöt voivat sairastua siinä kuin yksilötkin. Fasismien kaltainen ehdottomuus, grandioo-

si johtajuus, pakkovalta, vaikutusmahdollisuuksien katoaminen ja keskustelujen loppuminen sairastuttaa yhteisön. Yksilöt jäävät silloin kantamaan sairautta. Samuli Parosen sanoin: Terve kohta sairaassa on kuin sairas kohta terveessä: se on kipeä.

Niin yksilöt kuin yhteisötkin rakentuvat suhteissa olemisen poetiikan ja politiikan kautta. Objektiivisuudesta on kovin teoreettinen ja neutraali termi kuvaamaan niitä sidoksia, merkityksiä ja latauksia, joista yhteisöt ja yksilöt rakentuvat. Valta, viha, valhe ja vaikeneminen – mutta toisaalta ilo, rakkaus, kiitollisuus ja yhdessä olemisen ovat kaikki kokemuksellisuuden rakentajia. Osallisuus ja yhteisöön kuuluminen rakentaa parhaimmillaan yksilön itsetuntoa. Yhteisöissä usein toimijoiden ääni kuuluu, mutta surijat ja hiljaiset kantavat sivuun pantua. Suru on terveyttä. Ulkoisesti kaikki voi näyttää olevan kunnossa.

Yksilöt ja yhteisöt ovat herkkiä instrumentteja. Erilaiset yhteisölliset viritystilat ovat uudistumisen haaste. Sokeuden korvaa keskustelu, yhteinen tekeminen, toisinaan taas hiljaisuus, joillekin rukous tai yksinolo. Yhteisöllinen uudistuminen kärsii usein liiasta puheesta ja selittämisestä. Kiihkeä selitysvimma sivuuttaa helposti hitaan ja luovan surun. Uudistuminen tarvitsee ajoittain kokemuksen tyhjän tilan voimasta.

Yhteisöllisyys voi tarkoittaa monia asioita. Psykoanalyysin teoria on puhunut paljon varhaisesta vuorovaikutuksesta. Se on eräs kasvun perustekijä. Voisimme ajatella myös yhteisöllisyyden varhaista ja toisaalta myöhäistä

olemusta. Varhaista ovat kulttuuri, johon lapsi syntyy ja kasvaa sekä kieli, ”äidinkieli”, jonka hän vähitellen oppii, mutta ei valitse. Ei valitse ihmislapsi myöskään sukulaisiaan, ihonväriään tai naapureitaan. Eikä pitkään aikaan paljon muutakaan.

Myöhäinen yhteisöllisyys rakentuu taas yksilön omista valinnoista ja kertyneestä kokemuksesta. Ammatilliset yhteisöt ovat tästä hyvä esimerkki. Näiden yhteisöjen olemus on sen jäsenten käsissä. Omat valinnat ja demokratia ovat kurssissa yhteisöllisyyden tapaan, mutta toteutuvat vain joiltakin osin. Paljon on myös sellaista yhteisöllisyyttä, johon yksilö ei voi vaikuttaa. Ajoittain yhteisöt ovat sille vieraiden ja tunnistamattomien voimien vietävänä.

Psykoanalyttinen ymmärrys avaa parhaimmillaan auttajan silmiä ja mieltä näkemään sen asetelman ja kokonaisuuden, jossa toimii. Kysymys ei useinkaan ole vain yksilöistä vaan paremminkin kokonaisuudesta ja sen herättämästä kokemuksellisuudesta. Yhteisöjen kanssa työskenneltäessä joutuu yksilöllisten tulkintojen asemesta vaihtamaan näkökulmaa ja katsomaan yhteisöllisyyttä ja sen monimutkaisuutta kokonaisvaltaisesti. Tämä on aivan oma kehityshaaste ja harjaantumispolku. Koskaan ei silti voida sivuuttaa yksityiskohtia. Kokonaisuus rakentuu niiden kautta. Joskus on vaikea nähdä pieniä ja pitää siitä kiinni. Jorma Eton sanoin täytyy ”nähdä se vähä”. Se ”vähä” saattaa olla asetelman ydin, arvokas ja merkityksellinen. Vähän näkeminen kokonaisuuden rinnalla on sivuutetun taidetta.